

МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ ПРОЕКТИ

Проект державного фонду фундаментальних досліджень

Проект № Ф29.5/004

Цивілізаційний внесок Білорусі та України у формування загальноєвропейського культурного простору

Керівник – акад. Г. А. Скрипник

УДК [398:17.035.3](476)

*О. В. Морозов
(Білорусь)*

БІЛОРУСЬКИЙ АВТЕНТИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР І ПОСТФОЛЬКЛОР: НАЦІОНАЛЬНЕ ТА ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКЕ

У статті порушено актуальне для сучасної білоруської фольклористики питання: взаємодія національних та інтернаціональних компонентів у білоруському фольклорі та постфольклорі. Об'єктом уваги дослідження є білоруський автентичний фольклор, насамперед його функціональні ознаки та жанрова специфіка.

Ключові слова: білоруський фольклор і постфольклор, слов'янська фольклористика, уснопоетична народна творчість, генетична типологія, міграційна типологія.

In the article the actual question for the modern Belarusian folklore studies is raised up: co-operations of national and international components in Belarusian folklore and post-folklore. Belarusian authentic folklore becomes the object of research attention, first of all, its functional features and genre specifics.

Key words: Belarusian folklore and post-folklore, Slavic folklore studies, orally-poetic folk work, genetic typology.

Фольклор відіграє важливу роль у духовному житті слов'янських народів, виконуючи різноманітні функції: естетичну, пізнавальну, аксіологічну, нормативну, виховну, світоглядну, ігрову. Значення фольклору як мовного джерела, як високохудожнього посередника між минулим, сучасним і майбутнім, як скарбниці народної мудрості та мистецтва, як одного із засобів виховання патріотизму, національної самосвідомості, як доказу слов'янської єдності вимагає дбайливого ставлення до цього духовного багатства, переданого нам пращурами.

Білоруська славістична фольклористика почала формуватися ще в дореволюційний період, коли численні збирачі й дослідники, представники різних наукових шкіл і напрямів (З. Доленга-Ходаковський, А. Рипінський, Я. Четет, О. і К. Тишкевичі, П. Шейн, Є. Романов, Є. Карський та ін.) виявили значну кількість паралелей між творами народної поезії та прози білорусів і відповідними зразками фольклору інших слов'янських народів. Здійснений аналіз обрядової основи пісень, їхнього міфологічного наповнення дозволив виявити, що в ранніх формах культури фольклорні твори несуть значне змістове навантаження: висловлюють і узагальнюють вірування, підтримують заданість обрядів і культів, містять практичні правила людської поведінки. Календарно-обрядова поезія слов'ян відбиває розпізнавану свідомістю людини закономірну впорядкованість явищ природи, в основі якої – уявлення про постійне (ритмічне, циклічне) відтворення традиційної форми. Тексти обрядового фольклору зафіксували «генну» програму всього народного календаря: міфологічні та релігійні уявлення як віра пращурів не потребували логічного обґрунтування, відтак природа виконання відповідних обрядів є переважно колективно-несвідомою. Наприкінці ХІХ ст. з'явилося перше дослідження, спеціально присвячене білорусько-російським фольклорним зв'язкам [З-ч 1897].

У післявоєнний період білоруська фольклористика стала частиною радянської науки про уснопоетичну народну творчість: увагу білоруських фольклористів було зміщено на явища сучасності. Здійснювалася кампанія з «творчої допомоги» народним виконавцям, казкарям і співакам, твори яких містили теми радянської дійсності. Водночас надання фольклористиці статусу філологічної дисципліни, складової частини літературознавства, дало можливість науці про уснопоетичну творчість розвинути перспективні напрями, незважаючи на складну соціально-культурну ситуацію, що сформувалася в 1930-х роках. Продуктивним став обмін науковими поглядами фольклористів з республік колишнього СРСР, зокрема щодо порівняльно-історичного вивчення уснопоетичної творчості. Специфіка фольклору різних народів визначалася історичними умовами формування тієї чи іншої етнічної спільноти, особливостями її суспільного життя, взаємозв'язками з природою. Розбіжності в уснопоетичній культурі створюють враження багатоманітності історичного процесу та його яскравості, оскільки фольклор кожного народу неповторний та унікальний. Аналіз міжнародних фольклорних зв'язків у межах історико-літературного процесу дозволив уникнути односторонніх тлумачень подібності фактами запозичень. Порівняльно-історичний підхід ґрунтувався на аналізі художніх взаємодій як між видами та жанрами фольклору, окремими творами, так і між усною народною поезією та різними видами мистецтва.

Характерною рисою розвитку післявоєнної білоруської фольклористики стала поява типологічних досліджень (праці В. Єлатова, К. Калашникова, Г. Барташевич, А. Федосика, А. Лиса, З. Можейка, А. Гурського, Г. Петровського, А. Вагилевича та ін.). Було продемонстровано, що типологічні відносини поширюються на білоруський фольклор загалом як на специфічний тип культури (спільність основних ознак, універсалій, законів

виникнення і соціодинаміки); на принципи взаємодії фольклору та дійсності (функціональність, фольклорна свідомість, ціннісні орієнтири й ментальні установки авторів і виконавців творів); на родові, видові та жанрові структури; на сюжетно-образну систему; на форми і способи функціонування в соціальному оточенні (побутування і відтворення, закономірності наслідування, передачі від покоління до покоління). Визнання важливості ролі законів типології та подібності в історії фольклору привело до поширення в білоруській фольклористиці другої половини ХХ ст. історико-типологічного методу дослідження міжнаціональних зв'язків білоруської уснопоетичної творчості. Так, у праці К. Кабашнікова [Кабашнікаў 1981] висвітлено розвиток компаративного дослідження білоруського фольклору славістами. У іншій монографії [Кабашнікаў 1988] науковець, спираючись на аналіз численних фактів, простежив витоки спільної фольклорної спадщини східних слов'ян, продемонстрував неперервність і плідність культурних зв'язків двох народів.

З 1970 року почала виходити друком серія «Беларуская народная творчасць» («Білоруська народна творчість», далі – БНТ), за підготовку якої колектив працівників Інституту мистецтвознавства, етнографії і фольклору АН БРСР отримав Державну премію Білорусі (1986). У всіх томах БНТ презентовано найкращі зразки жанрів і видів фольклору; матеріали класифіковано і систематизовано відповідно до естетичних, функціональних, тематичних і ритміко-музичних принципів (останнім принципом послуговуються в піснях, зокрема частівках). Умісту кожного тому передують ґрунтовні вступні статті, у яких подано стислий огляд історії збирання та вивчення творів певного виду чи жанру фольклору, обґрунтовано систематизацію текстів, наведено їхню характеристику. У вступних статтях до томів, присвячених пісенній творчості, висвітлено її ритміко-музичні особливості; до

багатьох пісень подано нотації. Наукові коментарі містять відомості про збирачів фольклорних творів, інформантів, час і місце їхнього запису та наявні варіанти. Фольклорно-етнографічні матеріали, об'єднані серією БНТ, – це важливе джерело вивчення історії та національної культурної спадщини, основа розвитку професійної майстерності, засіб ідейно-естетичного виховання.

Поміж фольклористичних видань 1990-х років зі славістичною тематикою безсумнівний історіографічний інтерес становить колективний збірник працівників Інституту мистецтвознавства, етнографії і фольклору АН БРСР «Узроўні агульнасці фальклору ўсходніх славян» [Узроўні агульнасці... 1993], у якому вперше на різноманітному матеріалі проаналізовано спільні витоки жанрової й образної системи пісень, сюжетного складу та ідейної направленості казок і легенд білорусів, росіян та українців. Розкрито специфіку фольклору східних слов'ян, внесок кожного із цих народів до скарбниці світової культури. У фольклорі різних народів (зокрема й білоруського) типологія може виникати як результат незалежної творчості (так звані типологічні подібності). Подібність зумовлена і традиційним наслідуванням фольклору спільної для близьких народів вихідної творчості (генетична типологія, наприклад, у слов'янських і балтських народів). Повторюваність є також наслідком міжетнічних контактів, тобто запозичення і поширення певних творів (міграційна типологія).

Словник наукової та народної термінології [Восточнославянський фольклор 1993], підготовлений спільно українськими і російськими вченими, – це перша спроба створення зведеного переліку фольклористичних термінів і понять, що належать до всіх видів фольклору білорусів, росіян і українців: словесного, музичного, ігрового, драматичного, хореографічного. Цим виданням охоплено всі різновиди народного мистецтва, за основу взято термінологію традиційної усно-поетичної творчості.

Проблеми дослідження слов'янських фольклорних зв'язків висвітлено в доповідях білоруських учених (К. Кабашников, А. Федосик, З. Можейко, О. Морозов тощо), які були включені до програм XI (Братислава, 1993 р.), XII (Краків, 1998 р.), XIII (Любляна, 2003 р.) і XIV (Охрид, 2008 р.) Міжнародних з'їздів славістів.

Поряд з вивченням різноманітних творчих зв'язків білоруського фольклору та фольклору інших слов'янських і неслов'янських народів першорядну роль було відведено й дослідженню національних особливостей творів народної поезії та прози. Учені яскраво продемонстрували, що специфіку білоруського фольклору насамперед визначає обрядова поезія, зокрема календарна. Як зауважив К. Кабашников, календарно-обрядова поезія білоруського народу «чіткіше, порівняно з творчістю інших східних слов'ян, поділяється на чотири цикли при максимальній єдності вербального, музичного, ритуального та інших компонентів фольклорно-етнографічних комплексів. У зимовому циклі художньою своєрідністю вражають колядні пісні, своєю неповторністю, унікальністю – колядна гра “Жаніцьба Цярэшкі”, у весняному – “волочені”, що є специфічним явищем у східнослов'янському фольклорі, а також такі локальні явища, як обряди і пісні при “водінні стріли”, “Кущ”, русальні пісні; у центрі літнього циклу – різноманітні за змістом і тональністю купальські пісні, поетичні й водночас соціально загострені жнивварські; у піснях осіннього циклу, що також є показовими для фольклору білоруського, переплітаються трудові і шлюбні мотиви» [Востоchnославянський фольклор 1993, с. 380, 381].

Досліджуючи сімейно-обрядову поезію білорусів, А. Федосик постійно підкреслював її унікальне багатство (родинні пісні представлені в білоруському репертуарі повніше, аніж у решти східнослов'янських народів): вона супроводжує всі етапи весільного обряду, а також містить поховальні та поминальні голосіння [Фядосік 1997].

У білоруській народній прозі відображено стратегії поведінки та світосприйняття, що сформовані в різні періоди соціокультурного розвитку й зафіксовані історичною пам'яттю народу. До найдавніших стійких стереотипів універсального характеру належить намагання пояснити основні досягнення діяльністю «культурних героїв» і легендарних пращурів («асілкаў», «волатаў» тощо). Століттями передавали легенди про велетнів, які колись жили на території сучасної Білорусі та залишили по собі давні міста й велике каміння з відбитками своїх пальців. У білоруському фольклорі представлено всі жанрові різновиди казкового епосу, і в кожному з них дослідники простежують сюжети, яких немає у творчості інших слов'янських народів (найбільшу кількість таких сюжетів виявлено в соціально-побутових казках).

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. історизм постає важливим принципом вивчення білоруського фольклору в загальнослов'янському контексті (як змінного в часі та просторі духовного надбання народу, що розвивається). Уперше здійснене системне вивчення білоруського фольклорного фонду стало методологічною основою дослідження видів і жанрів народної поезії та прози в їхніх різноманітних зв'язках із фольклорними творами інших слов'янських народів, що сприяло розкриттю багатоманітності ідейно-художніх і стилістичних характеристик, притаманних традиційній усно-поетичній творчості білорусів, а також удосконаленню фольклористики на тогочасному етапі розвитку. Результати такого комплексного дослідження були відображені у виданих протягом 2001–2004 років шести томах академічної серії «Беларускі фальклор: жанры, віды, паэтыка» («Білоруський фольклор: жанри, види, поетика») [Беларускі фальклор 2001–2004], численних монографіях і статтях фольклористів-філологів. Вивченню творчих зв'язків національного фольклору з народною поезією та прозою слов'янських і неслов'янських народів присвячені монографічні досліджен-

ня К. Кабашникова [Кабашнікаў 1998], О. Морозова [Морозов 2005]. З погляду виокремлення в слов'янському фольклорі міфологічних обрядів, що беруть початок від дохристиянських уявлень слов'ян, цінними є роботи Р. Ковальової [Кавалёва 2005], І. Казакової [Казакова 1999], А. Ненадавця [Ненадавец 2009], Т. Шамякіної [Шамякіна 2001], І. Швед [Швед 2006] та інших білоруських учених, у чиїх працях досліджено ранні світоглядні структури в традиційній уснопоетичній творчості.

Розглядаючи білоруський фольклор як загальнонаціональне явище, дослідники водночас виокремлюють у ньому такі регіони, як Центральний, Подніпров'я, Поозір'я, Понемання, Східне і Західне Полісся, що відрізняються передовсім сформованими фольклорно-етнографічними комплексами, а також обрядовою поезією. У 2001 році започатковано видання шеститомної науково-популярної серії «Традыцыйная мастацкая культура беларусаў» («Традиційна художня культура білорусів»), мета якої – продемонструвати в розгорнутій формі автентичну білоруську культуру кожного із шести історико-етнографічних регіонів Білорусі на межі II і III тисячоліть. Протягом останніх п'яти років до перших томів серії про культуру Могилевського Подніпров'я [Традыцыйная мастацкая культура беларусаў 2001], Вітебського Подвиння [Традыцыйная мастацкая культура беларусаў 2004] було додано томи, присвячені традиційній художній культурі білорусів Гродненського Понемання [Традыцыйная мастацкая культура беларусаў 2006] і Брестського (Західного) Полісся [Традыцыйная мастацкая культура беларусаў 2008–2009].

Чимало збірників, присвячених фольклорному репертуару окремих регіонів, видано працівниками Гомельського державного університету ім. Ф. Скорини [Лоеўшчына... 2007; Морозов 2005; Народная духоўная культура... 2007]. У монографії В. Литвинко [Ліцьвінка 2006] розкрито становлення і розвиток обрядово-святкової традиції в східній і центральній час-

тинах Полісся – регіоні праслов'янської культури, який у наш час має зловісну назву Чорнобильського. У цій праці також проаналізовано місце фольклору й етнічної культури в сучасному культурологічному контексті, сконструйовано сучасну модель обрядово-святкової традиції розглядуваного регіону, показано її роль у подоланні морально-психологічних проблем «чорнобильського синдрому».

Поміж публікацій останніх років увагу науковців привертає двотомна енциклопедія «Беларускі фальклор» («Білоруський фольклор») [Беларускі фальклор 2005–2006] – перше в історії національної культури галузеве видання, яке висвітлює питання духовної культури білорусів, багатство та неповторність їхньої багатовікової художньої творчості. В енциклопедії вміщено близько трьох тисяч статей, у яких ідеться про обряди, звичаї, традиції та вірування білорусів, про їхню уснопетичну творчість, народне мистецтво. Значна частина статей присвячена фольклористичній науці, її історії, основним тенденціям розвитку, а також дослідникам білоруського фольклору, його збирачам і популяризаторам.

Сьогодні перед білоруськими фольклористами стоїть першочергове науково-дослідницьке завдання щодо ідентифікації системи цінностей і закономірностей соціокультурної динаміки сучасної народної творчості білорусів у багатоманітності жанрів, у контексті розвитку слов'янської культури і сучасної світової цивілізації загалом. Реалізація цього завдання стала основою науково-дослідницького проекту відділу фольклористики та культури слов'янських народів Інституту мистецтвознавства, етнографії і фольклору ім. К. Крапиви Національної академії наук Білорусі «Традиції білоруської народної творчості в слов'янському світі доби глобалізації: аксіологія, соціодинаміка, жанрово-видова різноманітність фольклору (2001–2010 рр.)», який включений до Державної програми комплексних фундаментальних досліджень на 2006–2010 роки

«Історія білоруської нації, державності і культури». Проект має міждисциплінарний характер і спрямований на розгляд білорусознавчих і слов'янознавчих досліджень з історії, етнографії, фольклору та культури.

У процесі дослідження розроблено комплексну методику, засновану на синтезі різних методів – як загальнонаукових (логіко-філософських, конвент-аналізу, моделювання, системного аналізу), так і спеціальних (ретроспективного, культурно-історичного, компаративного, типологічного, структурно-функціонального). Основними завданнями дослідження є: пропаганда білоруської культурної спадщини у слов'янському світі доби глобалізації; створення сприятливих умов для взаємодії національної культури білорусів з народною творчістю слов'ян та інших європейських народів; удосконалення ідеології слов'янської єдності на основі поєднання культурно-історичного досвіду білоруського народу та реалій сучасності; формування слов'янського культурно-інформаційного поля та розвиток способів його регіонального, національного і транснаціонального опосередкування.

Сучасна народна творчість нерозривно пов'язана з автентичним фольклором і нерідко походить від нього. Професійну фольклоризовану творчість також не можна відділити від традиційних уснопоетичних жанрів. Твори, розраховані на вокальне виконання, безперечно, мають значну перевагу над творами оповідних жанрів: без пісень не відбувається ні свято, ні бесіда, ні вечірка в клубі, ні весілля. Вони звучать і під час переглядів художньої самодіяльності. Пострадянська піснетворчість тісно пов'язана з пісенною традицією минулого. Традиційну народну пісню і нині виконують на конкурсах художньої самодіяльності, «обробляють» у нових, фольклоризованих, аранжуваннях професійні виконавці й численні фольк-гурти (серед білоруських естрадних гуртів особливо вирізняються «Песняры» і «Беларускія песняры», «Юр'я»,

«Криві» і «Троїца», виконавці Ірина Дорофеева і Костянтин, серед українських – гурт «Воплі Відоплясова» і виконавиця Руслана, серед російських – ансамблі «Русская песня» і «Русская душа»).

Водночас, сучасна фольклорна творчість зумовлена сутнісними характеристиками етносоціального розвитку слов'ян в умовах глобалізації (універсалізація цінностей, урбанізація, інформатизація та міжкультурна взаємодія поряд із самоідентифікацією і відродженням традицій у межах національних держав). Основна закономірність функціонування слов'янського фольклору на сучасному етапі розвитку – переважання в народній творчості принципово нових явищ постфольклору, які активно взаємодіють з масовою культурою за змістом і стилістикою, функціональністю і ціннісними орієнтаціями [Марозаў 2008, с. 307–320]. При цьому власне масова культура відтворює низку родових властивостей фольклору (його дидактичну і соціально-адаптивну спрямованість, тенденцію до втрати авторського начала, панування стереотипу тощо). Міський фольклор росіян, українців і білорусів більшою чи меншою мірою спирається на національні традиції та водночас має багато спільних рис, особливо в пісенному репертуарі, значну частину якого становлять фольклоризовані твори поетів. Сучасні форми міського постфольклору мають тенденцію до тематичної та естетичної інтернаціоналізації (тоді як традиційний фольклор – локальний і регіональний). Нові явища відтворюються «серійно», у вигляді неможливих для усної творчості ідентичних копій, чому сприяє поширення постфольклору за допомогою Інтернету.

В умовах глобалізації та інформатизації білоруський постфольклор значною мірою втрачає національні риси, притаманні автентичному фольклору. Семантика й аксіологічні значення сучасної пісенної та прозової творчості білорусів, росіян і українців зазнають істотних змін в умовах доміну-

вання інформаційної культури та зміни середовища функціонування шляхом подальшої субкультурної диференціації східнослов'янських соціумів. Вербальна специфіка – аргумент і сформований фольклор – виступає найбільш яскравою і легко фіксованою ознакою існування субкультури, а часто – її єдиним зовнішнім виявом. Окрім того, спостерігається невпинне зростання етносоціальної «ареальності» фольклорних явищ з притаманною кожному з них специфічною семантикою. Чітко простежується тенденція до більшої творчої активності мікросоціуму: коло носіїв фольклорного репертуару та відповідних аксіологічних знань часто виявляється меншим, ніж конкретне соціальне середовище; можна вести мову про репертуар, його поширеність і відповідну семантику в межах не лише певної субкультури, а й однієї компанії, об'єднаної спільними інтересами. У створенні зразків постфольклору найактивнішою є молодь, яка реалізує свій творчий потенціал у таких модифікаціях: студентський, туристський, солдатський фольклор і фольклор фанатів, творчість програмістів, блогерів, антиглобалістів тощо.

Традиційний («класичний») фольклор відображає дійсність дедуктивним методом: вічні цінності віддзеркалюються лише в життєвих деталях – спільне є головним. Логіка постфольклору розвивається у зворотному, індуктивному, напрямі: фрагменти мозаїчної дійсності складаються в картину світу – тут важливішою є конкретика. Твір традиційного фольклору, відбиваючи дійсність, спрямований у минуле: у ньому зберігається зв'язок з давнішими пластами культури (життя села, що не знало писемності, століттями залишалося статичним як у матеріальному, так і в ідеологічному сенсі). Сучасне ж суспільство інформативно перевантажене, тому постфольклорний текст пов'язаний з багатьма фрагментами дійсності, зокрема й культурної, його завдання – художньо висвітлити деталі та наповнити їх семіотично актуальним змістом. Поряд з передаванням постфольк-

лорних явищ за допомогою Інтернету, один з важливих напрямів соціокультурної динаміки фольклору східних слов'ян у ХХІ ст. – це поширення народних культурних цінностей засобами масової інформації (радіо, телебаченням, кіно, періодикою) і знайомство з ними учнів у школі. Як підсумок, провідною тенденцією в розвитку народних традицій залишається орієнтація переважно на вторинні форми (фольклоризм), для яких характерним є залучення елементів, що маркують етнічну свідомість, у сучасні побутові й естетичні системи (музику, мультфільми, літературу, національний костюм, який одягають у святкові дні, тощо). Так, у соціокультурних умовах східних слов'ян анекдот поступово з певного фольклорного жанру перетворюється на полікультурне явище. Відбувається збагачення повсякденного мовного вжитку, коли до цитат з популярних книжок і кінофільмів додають ключові фрази з анекдотів.

На сучасному етапі поміж усіх фольклорних видів найбільш плідно розвиваються пісенна і танцювальна творчість, зазвичай у межах самодіяльних і професійних колективів, а також на спеціалізованих факультетах окремих навчальних закладів. Тексти постфольклорної прози східних слов'ян беруть безпосередню участь у процесі міфологізації міського простору шляхом залучення різноманітних легенд, повір'їв і меморатів. Це одна з ознак міської культури, а саме – «освоєння» мешканцями міста середовища свого проживання, залучення «людського виміру» до міського світу.

Для постфольклорної форми народної творчості поняття «усності» вже не є панівним. Сутнісні характеристики посттрадиційного фольклору детерміновані семіотичними (спільність ціннісних орієнтацій, символіки, культурного коду, картини світу) властивостями поведінки (ритуали, правила, норми, моделі й стереотипи поведінки) міських субкультур Білорусі, України, Росії, які можуть бути класифіковані за принципом консолідації відповідних спільнот: статево-вікових,

соціально-професійних і (чи) вільночасових; етнічних і (чи) релігійних; територіальних. У сучасних соціокультурних умовах утилітарно-практичний характер семантики й акцентологічних значень (у широкому контексті) традиційних творів замінюється розважальним компонентом постфольклорних творів із чітко окресленим гедоністичним, рекреаційним і (чи) маніфестаційним спрямуванням.

Здійснений аналіз виявив, що для соціодинаміки постфольклору східнослов'янських народів характерними є такі особливості:

- поєднання літературних і власне фольклорних традицій;
- відображення реалій сучасного життя в текстах творів усіх жанрів;
- активне використання традиційних пісенних жанрів у репертуарі сучасних професійних виконавців;
- різке збільшення питомої ваги міського фольклору в різних його модифікаціях, пов'язаних з потребами субкультур;
- зміна жанрового складу – на першому плані жанрові комплекси відносно недавнього походження (наприклад, міські пісні й анекдоти) або суттєво модифіковані комплекси – сучасні меморати і вірування (зокрема й неоміфологічні);
- «серійне» відтворення постфольклорних творів за допомогою сучасних електронних засобів інформації, насамперед у мережі Інтернет.

В умовах стандартизації та нівелювання цінностей провідного значення набуває реалізація завдання щодо формування єдиного слов'янського культурно-інформаційного поля фольклорної творчості та його регіонального, національного і транснаціонального безпосереднього втілення за допомогою сучасних електронних засобів інформації. На наш погляд, важливе значення має консолідація зусиль фольклористів для ви-

роблення і різноманітного використання фольклорних архівів і колекцій їхніх країн. Це пов'язано з активними процесами інтеграції науково-дослідницьких програм, розвитком інформаційних технологій, а також невпинним зростанням інтересу європейських учених і політиків до етнокультурних процесів, бурхливий розвиток яких ми спостерігаємо в першому десятиріччі XXI ст.

Уважаємо, що першочерговими завданнями є такі:

1. Перезапис зафіксованих фольклорних цінностей на сучасні електронні носії інформації (слід переходити від застарілих, аналогових, систем до сучасних, цифрових).

2. Створення в кожній країні еталонної бази даних творів фольклору для подальшого включення до національних списків нематеріальної культурної спадщини.

3. Визначення ареалів побутування зафіксованих явищ нематеріальної культури слов'янських народів (картографування).

4. Створення мультимедійних компакт-дисків компаративного характеру з окремих видів нематеріальної спадщини.

5. Розробка основних положень, принципів збереження, систематизації, вивчення та паспортизації нематеріальної спадщини.

6. Пропаганда політики ЮНЕСКО щодо збереження нематеріальної спадщини і поширення міжнародних матеріалів із цієї проблематики.

7. Співпраця з відповідними організаціями й установами з метою вивчення та збереження нематеріальної культурної спадщини слов'янських народів.

Розробка зазначеного пріоритетного напрямку наукових досліджень у галузі гуманітарних наук передбачає широку міжнародну співпрацю з ученими СНД, слов'янських країн, а також із такими організаціями, як ЮНЕСКО, Міжнародне товариство фольклористів і етнологів (SIEF), Міжнародна

організація з народної творчості (IOV). Вивчення й узагальнення актуальних питань соціокультурної динаміки білоруського фольклору в загальнослов'янському контексті не лише дозволить розвинути наукове дослідження на новому теоретичному рівні, а й підсилить його практичне значення. Найважливіше призначення культури – встановлення та підтримка системи цінностей, яка сприятиме стійкому розвитку суспільства і не призводитиме до криз.

Білоруські вчені зацікавлені в широкій співпраці з ученими слов'янських держав щодо вивчення традиційної та народної культури. Повніший обмін інформацією сприятиме формуванню в наших народів норм і цінностей, що відповідають вимогам цивілізації XXI ст. Небезпекою для майбутнього слов'янських держав стає інтелектуальна криза самосвідомості та неадекватне розуміння власне феномену слов'янської культури та його ролі в збереженні суспільно-політичної стабільності країн. У перспективі, як результат взаємовигідної співпраці вчених і діячів культури Білорусі, України та Росії, доцільно створити єдину східнослов'янську електронну базу текстів творів народної поезії та прози.

Проблема збереження і пов'язана з нею проблема актуалізації східнослов'янського фольклору узгоджується з гуманістичною місією освіти та просвітництва, яка полягає в залученні до суспільного життя духовних цінностей, норм та ідеалів як смислостверджувального начала людського буття, у налагодженні діалогу культур, у відкритті перспектив соціокультурного розвитку на базі поєднання національних і загальноцивілізаційних орієнтирів та інтересів. Фольклор, що розвивався протягом багатьох століть, – утілення самобутності слов'ян і кожного зі слов'янських народів. Обмін між поколіннями культурно-історичним досвідом і представленими в традиційному фольклорі правилами, нормами, традиціями, естетичними канонами – запорука стійкості та життєздатності будь-якої держави.

ЛІТЕРАТУРА

- Беларускі фальклор: жанры, віды, паэтыка: у 6 кн. / рэдкал.: К. П. Кабашнікаў, А. С. Ліс, А. С. Фядосік. – Мінск, 2001–2004.
- Беларускі фальклор: энцыклапедыя: у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў і інш. – Мінск, 2005–2006.
- Востоочнославянский фольклор: словарь научной и народной терминологии / редкол.: К. П. Кабашников (отв. ред.) и др. – Минск, 1993.
- З-ч А. Белорусские свадебные обряды и песни сравнительно с великорусскими. – С.Пб., 1897.
- Кабашнікаў К. П.* Беларускі фальклор ў параўнальным асвятленні: Гістарыяграфічны нарыс. – Мінск, 1981.
- Кабашнікаў К. П.* Беларуска-рускія фальклорныя сувязі. – Мінск, 1988.
- Кабашнікаў К. П.* Малыя жанры беларускага фальклору ў славянскім кантэксце. – Мінск, 1998.
- Кавалёва Р. М.* Абрысы рытуальна-магічнай сферы беларускага фальклору: зборнік артыкулаў. – Мінск, 2005.
- Казакова І. В.* Сімволіка і семантыка славянскіх міфалагем (на матэрыялах беларускага фальклору). – Мінск, 1999.
- Ліцьвінка В.* Фальклор і этнакультура Чарнобыля. 3 нагоды 20-годдзя сусветнай катастрофы. – Мінск, 2006.
- Лоеўшчына... Бэзавы рай, песенны край: Сучасны стан традыцыйнай культуры Лоеўшчыны / уклад., сістэм., тэкстал. праца В. С. Новак. – Гомель, 2007.
- Марозаў А. У.* Фальклорная творчасць і сучасныя культурныя працэсы ў славянскіх краінах // Мовазнаўства. Літаратуразнаўства. Фалькларыстыка: XIV Міжнар. з'езд славістаў (Охрыд, 2008). – Мінск, 2008.
- Морозов А. В.* Фольклор в духовной культуре восточных славян: ментальные предпосылки функционирования. – Вильнюс, 2005.
- Народная духоўная культура Брагіншчыны: фальклорна-этнаграфічны зборнік / складальнікі: В. С. Новак, У. І. Коваль. – Гомель, 2007.
- Народная духоўная спадчына Гомельскага раёна: зборнік / аўтар-укладальнік В. С. Новак. – Гомель, 2007.
- Ненадавец А. М.* Міфалогія маіх продкаў. – Чарнігаў, 2009.
- Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / Т. Б. Варфаламеева, В. І. Басько, М. А. Козенка і інш. – Мінск, 2001. – Т. 1. Магілёўскае Падняпроўе.
- Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / Т. Б. Варфаламеева, А. М. Боганева, М. А. Казенка і інш.; складальнік Т. Б. Варфаламеева. – Мінск, 2004. – Т. 2. Віцебскае Падвінне.

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / В. І. Басько [і інш.]; агул. рэд. Т. Б. Варфаламеевай. – Мінск, 2006. – Т. 3. Гродзенскае Панямонне. У 2 кн.

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў: у 6 т. / В. І. Басько [і інш.]; агул. рэд. Т. Б. Варфаламеевай. – Мінск, 2008–2009. – Т. 4. Брэсцкае Палессе: у 2 кн.

Узроўні агульнасці фальклору ўсходніх славян / под рэд. К. П. Кабашнікава, А. С. Фядосіка. – Мінск, 1993.

Фядосік А. С. Беларуская сямейна-абрадавая паэзія. – Мінск, 1997.

Шамякіна Т. А. Беларуская класічная літаратурная традыцыя і міфалогія. – Мінск, 2001.

Швед І. А. Космас і чалавек у дэндралагічным кодзе беларускага фальклору. – Брэст, 2006.

Переклад з расійскай М. Карацубі

В центре внимания предложенного исследования находятся вопросы, которые не утратили актуальности для современной белорусской фольклористики, а именно: взаимодействие национальных и интернациональных компонентов в белорусском фольклоре и постфольклоре. Объектом внимания выступает белорусский аутентичный фольклор, прежде всего его функциональные особенности и жанровая специфика.

Ключевые слова: белорусский фольклор и постфольклор, славистическая фольклористика, устнопоэтическое народное творчество, генетическая типология, миграционная типология.